

Kovács Gyula

A revíziós gondolat Bethlen István 1928. évi debreceni beszédében

Bethlen István 1928. március 4-én tartotta meg híres beszédét Debrecenben, amely a revíziós politika jelentős eseményének tekinthető, mivel a korábbi óvatos politizálást felülírva nyíltan megfogalmazta Magyarország igényét a trianoni békeszerződés felülvizsgálatára. A beszéd tehát fontos fordulópont, így érdemes megvizsgálni az előzményeit, a beszéd tartalmát, az abban megfogalmazott érveket és következtetéseket.

A debreceni beszéd előzményei

A trianoni békeszerződés előírásai kikényszerítették, hogy a revízió váljon a két világháború közötti magyar kormányok, így a Bethlen-kormány legfontosabb külpolitikai céljává. A magyar külpolitika mozgásterére azonban meglehetősen szűk volt, hiszen az ország a győztes hatalmak katonai és pénzügyi ellenőrzése alatt állt a Bethlen-korszak jelentős részében, emellett a kisantant törekvéseivel is számolni kellett. A külpolitikai elszigeteltség és a mozgástér ebből fakadó szűkösége pedig a magyar diplomáciát egészen 1927 tavaszáig óvatosságra intette. Azonban az 1927–28-as beszédeiben Bethlen már nyíltan felvállalta a revíziót, mint a magyar politikai vezetés legfontosabb célját.¹

Érdeemes megvizsgálni, hogy melyek voltak azok az események, amelyek hozzájárultak az addigi óvatos álláspont feladásához. Először a sikeres gazdasági konszolidáció eredményeként a Népszövetség 1926 júniusában megszüntette az ország pénzügyi ellenőrzését, majd 1927. március 31-ei hatállyal a katonai ellenőrzésnek is vége lett. Az elszigeteltségből való kitörés következő fontos állomása az 1927. április 5-én Rómában aláírt magyar–olasz barátsági szerződés volt. A szerződés révén a fasiszta Olaszország támogatta a magyar kormány revíziós célkitűzéseit, elsősorban a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság vonatkozásában. Ez a fejlemény a magyar közvéleményben reményt ébresztett, ez pedig Bethlent is arra sarkallta, hogy állást foglaljon. Első lépésként az 1927. május 27-i, „*Magyarország hivatása a Duna-medencében*” című zalaegerszegi beszédében röviden megfogalmazta az aktív revíziós politika iránti igényt.² Ez a miniszterelnöki beszéd azonban még csak óvatos nyitásként értelmezhető, a debreceni szónoklatában már sokkal hosszabban és nyíltabban fogalmazta meg a magyar politikai vezetésnek a trianoni békeszerződés felülvizsgálatával kapcsolatos igényeit.

A korábbi óvatos külpolitika módosulásában az is szerepet játszott, hogy 1927-ben a trianoni békeszerződés revíziójának kérdése a nemzetközi sajtóban is figyelmet kapott. Lord Rothermere, brit sajtómágnás és politikus 1927 júniusában ugyanis jelentős visszhangot kiváltó cikket jelentetett meg *Daily Mail* című lapjában, mégpedig „*Magyarország helye a nap alatt*” címmel. A cikkben a sajtómágnás kifejtette, hogy a trianoni határok módosítása nélkül a béke hosszú távon fenntarthatatlan. Úgy vélte, hogy a határ menti magyar lakosság visszacsatolásával „*a súrlódásokat úgy váltaná fel egy megkönnyebbült viszony, hogy*

¹ Romsics 2000. 20.

² Bethlen 1933a. 185.

*a békemegállapodás fő vonalai érintetlenül maradnának, és nem változnának jelentősen Közép-Európa erőviszonyai sem.*³ A cikk jelentős hatást gyakorolt a magyar közvéleményre, hiszen 1927. július 27-én megalakult a teljes revíziót célul kitűző társadalmi szervezet, a Magyar Revíziós Liga. A kormányzattal szemben láthatóan növekvő társadalmi nyomás pedig a magyar politikusokat, így Bethlent is egyre inkább állásfoglalásra kényszerítette.

Látható tehát, hogy 1928 márciusára a revíziós politika kül- és belpolitikai feltételei jelentősen javultak, a magyar kormány mozgástere bővült. Ilyen előzmények után hangzott el a debreceni beszéd, amely ugyan az előző hónapok eseményeinek továbbgondolása volt, de már akkor sokan úgy tekintettek rá, mint a magyar kormány revíziós kérdésben való diplomáciai nyitása második lépésére.⁴

A debreceni beszéd

Ilyen előzmények után mondta el a miniszterelnök Debrecenben a nagy érdeklődéssel várt beszámolóbeszédét. A beszéd bel- és külpolitikai kérdésekkel egyaránt foglalkozott, azonban a belpolitikai rész teljesen háttérbe szorult a beszámoló második felét kitevő külpolitikai fejtegetések mögött, amelyek nem is annyira a magyar közvéleménynek, hanem inkább a Népszövetségnek szóltak. A magyar problémákkal, így az erdélyi optán-sokkal⁵ és a szentgotthárdi incidenssel⁶ is foglalkozó következő népszövetségi ülés ugyanis március 6-án kezdődött Genfben, ahogy arra Bethlen is utalt beszédében.

A miniszterelnök először beszámolt a megelőző hónapok külpolitikai fejleményeiről, így a pénzügyi és katonai ellenőrzés megszűnéséről, valamint a jugoszláv–magyar tárgyalásokról és a magyar–olasz barátsági szerződés megkötéséről. A jugoszláv–magyar tárgyalások lassú haladásának az okát abban látta, hogy a kisantant szerződés akadályozza a déli szomszédunkhoz való közeledést.⁷

A kisantanthoz való viszony vonatkozásában a miniszterelnök megállapította, hogy az egyes államokkal való tárgyalás révén kell rendezni a kapcsolatokat. Ha nem is fogalmazta meg nyíltan, ez azt jelentette, hogy a bethleni vezetés a jugoszlávokkal folytatott tárgyalások révén a kisantant megosztására törekedett. Ennek az élet próbálta elvenni azzal a kijelentésével, miszerint „*soha nem gondoltunk e tárgyalások révén arra, hogy egyik szomszédunkat a másiktól külömmálasszuk.*” Bethlen ezt a gondolatmenetet folytatva hozzátette, hogy Magyarország inkább abban érdekelt, hogy a kétoldalú tárgyalások révén sikerüljön „*a mainál normálisabb atmoszférát teremteni a Duna-medencében.*”⁸

A bethleni beszédnek szintén fontos gondolata az, hogy Magyarország és a szomszéd államok közötti feszültség oka azok magyar kisebbségekkel szembeni elnyomó politikája. Így például az erőszakos asszimiláció és a magyar kultúra elszorítása, illetve a magyarokkal szemben alkalmazott birtok- és vagyonekbevételek.⁹ A kisantant vezetők, így a

³ Romsics 2000. 21.

⁴ Kovács 1994. 12.

⁵ Erdélyi magyar birtokosok, akik a magyar állampolgárságot választva elvesztették a birtokaikat.

⁶ 1928 januárjában öt vagonnyi gépalkatrésznek minősített fegyverszállítmányt foglalt le az osztrák hatóság a szentgotthárdi közös vasútállomáson. Az esetből a következő hetekben nemzetközi botrány alakult ki.

⁷ Bethlen 1933b. 205.

⁸ Bethlen 1933b. 206.

⁹ Bethlen 1933b. 207.

csehszlovák külügyminiszter által megfogalmazott korábbi vádakat,¹⁰ miszerint a magyar revíziós politika és mozgalmak vezettek a kapcsolatok megromlásához, Bethlen jogi érveléssel utasította el. Szerinte elsősorban a népszövetségi paktum 19. cikkelye teszi lehetővé a revíziós igényt, másodsorban az 1920-as *Müllerand-levél*, amely számolt az igazságtalan határozatok esetleges korrekciójával.¹¹ A miniszterelnök kijelentette, hogy „*két jogcímiünk van tehát és pedig nemzetközi jogcímiünk arra, hogy e kérdéssel foglalkozzunk, e kérdéssel foglalkozni tehát nem irredentizmus*”.¹²

Ezt követően Bethlen rámutatott Magyarországra és nyugat-európai országok viszonyának ambivalens jellegére. Egyrészt utalt arra, hogy a győztes hatalmak a magyarok számára is felkínáltak egy locarnói szerződéshez hasonló, a fennálló határokat garantálni próbáló megoldást, ugyanakkor véleménye szerint akciók indultak az ország meggyengítésére. A győztes országok politikájára utalva úgy fogalmazott, „*hogy ez a politika nem egyéb, mint a cukor és vessző politikája, amelyet a gyermekszobából ismerünk, amely mellett azonban egy felnőtt érzédes nemzet csak mosollyal mehet el*”.¹³ Bírálta a nyugat-európai politika kétarcúságát, ahogy ő fogalmazott, „Janus-fejűt”, mert a nyilvánosság előtt békeüzeneteket hirdetett, másrészt viszont egyoldalúan képviselte a győztesek érdekeit. Véleménye szerint ez a kétarcúság azonban bizalmatlanságot szül az államok között, amely komoly akadálya a békés rendezésnek. Megoldásként az általános leszerelést javasolta, amely azonban szerinte mindaddig nem biztosítható nemzetközi szerződésekkel, amíg egyrészt a győztesek katonailag erősek, másrészt pedig a háborús veszteseknek az ezen szerződésekhez való csatlakozás következtében a fennálló határokat is el kellene ismerniük. Bethlen a beszédében azonban még ennél is továbbment: „*Vajjon a béke érdekében áll-e, hogy az erős, aki úgymint érvényesítheti jogait, még erősebbé váljék és szabaduljon még attól a lehetőségtől is, hogy későbbi időpontban, ha az európai közvélemény elismeri, hogy a határok igazságtalanul húzódtak meg, azok megváltoztathatók legyenek? Ha Magyarország önként mond le erről, úgy rajtunk a külföld igazságérzete sem segít többé.*”¹⁴ Ezzel a kijelentésével gyakorlatilag elvetette annak lehetőségét, hogy a magyar vezetés elfogadjon egy locarnói típusú megoldást, hiszen az véleménye szerint befagyasztotta volna a trianoni határokat.

Bethlen magyar revíziós igényekre vonatkozó ezen megnyilatkozásait a közönség viharosan üdvözölte, a beszéd közeledett a csúcspontja felé. Miután a következő szavai az elkövetkező hónapokban nagy hatást gyakoroltak a magyar közvéleményre, részletesebben idézem itt a továbbiakat:

„*Mi nem tartományokat veszítettünk el. Bennünket földaraboltak. A mi esetünk nem Elzász-Lotharingia esete. A miénk Lengyelország esete. Németország lemondott egy tartományról, de mi fajunk egyharmadáról örök időkre le nem mondhatunk. Ezt igazságul elfogadni nem tudjuk és a magyar nemzet kapura szögezné azt az államférfiút, aki egy második Trianont aláírna.*”¹⁵

A miniszterelnök tehát úgy látta, hogy egy locarnói típusú rendezés Magyarország számára nem járható út, hiszen az ország veszteségei sokkal súlyosabbak, mint a németeké. A magyar vezetés nem mehetett bele egy ilyen megoldásba, mivel ezzel végleg lemondott

¹⁰ Michela 2003. 156.

¹¹ Kovács 1994. 13.

¹² Bethlen 1933b. 208.

¹³ Uo.

¹⁴ Bethlen 1933b. 210.

¹⁵ Uo.

volna a magyarság egyharmad részéről. Ezen túlmenően Bethlen azt is leszögezte, hogy Magyarország nem lehet része győztesek, így főleg a francia és a csehszlovák külügyminiszter¹⁶ által szorgalmazott gazdasági blokknak vagy dunai konföderációnak sem, mert azok még egy locarnói típusú rendezésen is túlmutatnak. Úgy ítélte meg, hogy a nemzetek együttélése a Monarchiában sem működött, és az első világháború és az azt követő évek történései után az együttműködést illúzióknak tartotta.¹⁷

A beszéd a következő sorokban érte el a csúcspontját, amelyekben egyértelműen megfogalmazta a trianoni határok revíziója iránti igényt.

„Ha mármost Európa azt mondja, hogy mi kínálunk neked egy végleges békerendet, de azt ti visszautasítjátok abban a formában, ahogy ígérjük, mondjátok meg tehát, hogy miképpen akarjátok ti a végleges béke rendezését, úgy én erre egy mondással felelek: Ha valaki a mellényét rosszul gombolta be, öltözékét csak úgy hozhatja rendbe, ha kigombolja, és aztán jól gombolja be. Ezekre a határookra egy végleges békét felépíteni nem lehet. Ezekre a határookra fel lehet építeni egy börtönt, amelyben mi vagyunk az őrzöttek és a győztek az őrzők.” Követelése félreérthetetlen volt: *„Nekünk nem békerevizióra van szükségünk, nekünk más határookra van szükségünk.”*¹⁸

Befejezésül a miniszterelnök röviden ismertette a szentgotthárdi incidens hátterét és határozottan tiltakozott ezzel kapcsolatban a népszövetségi vizsgálatnak még a gondolata ellen is, majd ismételtén a győztes országok kétértelmű magatartására utalva így fejezte be a beszédét: *„Hungária asszony békés asszony, de szíve csak annak nyílik meg, aki őszinteséggel és jóindulattal közeledik hozzá.”*¹⁹

Összegzésként megállapítható, hogy a beszéd megerősítette Magyarország igényét a békeszerződés felülvizsgálatára, anélkül, hogy a revízió megvalósulásával kapcsolatban konkrét célokat fogalmazott volna meg. A zalaegerszegi beszéddel ellentétben itt Bethlen sokkal bővebben és nyíltabban fogalmazott, köszönhetően a nagyobb külpolitikai mozgástérnek és annak, hogy a megerősödött revíziós mozgalom a kormánytól is határozottabb állásfoglalást várt el. Ennek megfelelően Bethlen retorikája enyhén radikalizálódott, de akkor is igyekezett a realitások keretein belül maradni. Azonban nem csupán a használt kifejezések voltak újszerűek, hanem a követelések is, így például az, hogy a trianoni békeszerződést a győztesek is tartsák be, főleg a leszerelés és a kisebbségi kérdés területén. A debreceni beszéd tehát fordulópont a korszak revíziós politikájában, abban a tekintetben, hogy utat nyitott a merészebb elképzeléseknek és külpolitikai lépéseknek, amelyek a következő években be is következtek.

¹⁶ Aristide Briand és Edvard Beneš

¹⁷ Bethlen 1933b. 211.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Bethlen 1933b. 212.

Gyula Kovács

The Idea of Revision in István Bethlen's Speech in Debrecen, 1928

István Bethlen's speech in Debrecen in March 1928 was an important event in the Hungarian revision policy between the two world wars. Among the foreign policy conditions that became more favourable at the end of the decade, the humble tone of the Prime Minister changed. In this speech, he formulated a demand for a more proactive revision policy by the Hungarian government.

In the study, I covered the antecedents of the speech, and examined its content and most important ideas.

My article focuses primarily on the statements in the speech that marked a shift from the cautious revision policy of the period 1920–1927, setting the tone for the foreign policy events of the 1930s.

Források

- Bethlen 1933a. „Magyarország hivatása a Dunamedencében”. In: Bethlen István gróf beszédei és írásai. Válogatott beszédei II. Bp., 1933. 184–187.
- Bethlen 1933b. Beszámolóbeszéd Debrecenben. In: Bethlen István gróf beszédei és írásai. Válogatott beszédei II. Bp., 1933. 198–212.

Szakirodalom

- Kovács 1994. Kovács Anikó: Adalékok a magyar revíziós mozgalom történetéhez. In: Regio – Kisebbség, politika, társadalom, 5. (1994) 3. sz. 70–94. (Hivatkozott változat: <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00019/pdf/05.pdf>)
- Michela 2003. Miroslav Michela: Lord Rothermere kampányának szlovákiai visszhangja. In: Fórum – Társadalomtudományi Szemle, 6. (2003) 4. sz. 156–160.
- Romsics 1991. Romsics Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz. Bp., 1991.
- Romsics 2000. A magyar külpolitika útja Trianontól a háborúig. In: Rubicon, 11. (2000) 9. sz. 17–24.